

УДК 37.378.004

Олександр КУЧАЙ

доктор педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів
і природокористування України, м. Київ, Україна
e-mail: kuchay@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті висвітлюються особливості дистанційного навчання у вищій школі. Розкрито цілі дистанційної освіти та основні принципи ефективної взаємодії організації дистанційного навчання. Головною особливістю дистанційного навчання є його психологічний аспект. Дистанційне навчання доречно як додатковий вид освіти, коли є певна база знань, отримана студентом в очній формі, тоді у студента вже є мотивація – підвищення рівня кваліфікації для отримання більш високооплачуваної роботи.

Ключові слова: дистанційне навчання, освіта, студент, ВНЗ.

Незначний за обсягом час існування системи дистанційної освіти, що базується на використанні сучасних технічних засобів збереження та доставки інформації, масової комунікації, не сприяє створенню розвинених наукових теорій у цій галузі. У тому вигляді, в якому вони вже існують, вони більше стосуються технічної й організаційної сторін функціонування цієї системи. Суто психологічні і педагогічні аспекти системи дистанційної освіти до сьогодні залишаються найменш науково-теоретично обґрунтованими й усвідомленими. Однак вітчизняний і зарубіжний досвід практики дистанційної освіти, що вже склався, наближає нас до розуміння сутності та особливостей цієї системи, заснованої на використанні специфічних освітніх технологій, сучасних методик навчання, технічних засобів і способів передачі інформації, інформаційних та телекомунікаційних технологій, дає змогу осмислити їх на рівні теоретичної концепції [1].

Сутність дистанційного навчання й особливості його використання у процесі професійної підготовки фахівців у ВНЗ розглянуто і конкретизовано у роботах Ю. Бикова, В. Дивака, Н. Думанського, Т. Крамаренка, В. Кухаренко, Є. Полата, В. Попова, М. Рибалки, О. Сиротенка, В. Трохименка, О. Хуторського.

Маємо на меті виявити особливості дистанційного навчання у вищій школі.

Дистанційне навчання ставить перед педагогами нові вимоги не тільки в змістовій сфері освіти, а й у технологічній. Воно вимагає створення спеціальних навчальних матеріалів. До особливостей дистанційного навчання слід віднести його інтерактивний характер, необхідність чіткого планування у часі, інтенсивність дискусій, необхідність участі слухачів у коригуванні структури, змісту і ефективності курсу. Курс дистанційного

навчання це цілісний процес, що припускає індивідуальний пошук нових знань, обмін листами з викладачем і студентами, звернення до електронних періодичних видань. Систематичний контроль здійснюється у формах оперативного зворотного зв'язку і автоматичного контролю [2].

В даний час до навчання ставляться нові високі вимоги, які зумовлені швидким розвитком технічних можливостей. Базовими принципами, на основі яких створюються системи дистанційної освіти, є – доступність навчання. В умовах постійної зайнятості процес навчання повинен починатися коли завгодно (коли є час); тривати скільки завгодно (скільки є часу); він може бути раптово припинений або перерваний і продовжений з будь-якого місця. Необхідно враховувати суб'єктивні особливості учнів: початкові знання, специфіку освоєння матеріалу і т.п.; використання великої кількості довідкової інформації в якості додаткової. У разі, якщо користувач не враховує цю інформацію, вона йому надається саме як суміжна, що знаходиться в певних зв'язках з питанням, безпосередньо цікавлять учня; використання нових форм представлення та організації інформації, що забезпечують максимальну ступінь її сприйняття.

Також використовується нелінійна форма організації матеріалу, при якій його одиниці представлені як система можливих переходів і зв'язків між ними, що дає можливість адекватного представлення різних аспектів наданого матеріалу. Все це дозволяє в максимальному ступені забезпечити адаптивність навчання; – достовірність сертифікації знань. У системах дистанційної освіти при сертифікації знань очного контакту, як правило, не існує. Відповідно і методики сертифікації знань мають суттєві відмінності від методик, які використовуються при очному навчанні.

Найбільш поширеними при дистанційному навчанні є методики, засновані на тестуванні. І актуальною при цьому стає проблема оцінки знань при відсутності очного контакту, коли немає гарантій того, що іспит здав безпосередньо навчається, а не хтось інший [3].

Головною особливістю дистанційного навчання є його психологічний аспект, в першу чергу для слухача, тому що ефективність навчання, що складається в основному з самостійної роботи, на 95% залежить від учня, його волі, уваги, присутності і самоконтролю. Дистанційне навчання доречно як додатковий вид освіти, коли є певна база знань, отримана студентом в очній формі, тоді у студента вже є мотивація – підвищення рівня кваліфікації для отримання більш високооплачуваної роботи. Але замінити традиційну освіту дистанційне не може в силу психологічних особливостей:

- відсутність живого діалогу з викладачем, який не може поділитися всіма своїми знаннями і особистим досвідом, а діє лише в рамках програми;
- відсутність індивідуального підходу: при дистанційному навчанні неможливо врахувати особливості кожного учня і знайти до нього підхід;
- відсутність змагального духу: при очному навчанні в силу обмеженості часу студенти намагаються показати максимум своїх знань, відповідально готуються до занять, щоб виділитися на тлі інших;
- викладач не може дисциплінувати учня, результат дистанційного навчання залежить тільки від самодисципліни слухача, яка не завжди знаходиться на належному рівні;
- неможливо визначити рівень знань учня в силу дистанційного контролю знань, в ході якого він може користуватися матеріалами або підказками.

Таким чином, дистанційне навчання перетворює викладачів в консультантів та координаторів процесу навчання, а студента в самостійну особистість, від якого потрібно виняткова воля, працьовитість, самоорганізація і самодисципліна [4].

Цілі дистанційної освіти можна сформулювати наступним чином: 1) введення в процес навчання новітніх освітніх технологій і створення за допомогою цього сучасного освітнього простору; 2) стимулювання самостійної пошукової роботи

учнів, що спрямовується викладачами; 3) поступовий перехід від репродуктивного навчання до більш сучасного: креативного [5].

Ще однією особливістю дистанційного навчання є зв'язок між суб'єктами освітнього процесу. Тому особливі вимоги пред'являються до всіх характеристик зв'язку – технічним, організаційним, психолого-педагогічним.

Більшість дослідників (Бейтс, Деніел, Кабанова, Прохоров, Сьюарт і ін.) Звертають увагу на особливе значення організації міжособистісного спілкування в дистанційному навчанні. Також підкреслюється роль зворотного зв'язку в цьому процесі. Спілкування є основою будь-якого навчання, так як саме в спілкуванні передається соціокультурний досвід від педагога до учнів. При організації дистанційного навчання необхідно дотримуватися наступних основних принципів ефективної взаємодії:

- ретельна організація дидактичного діалогу; імітування діалогу в навчальних матеріалах;
- організація персональної підтримки студентів у період між стаціонарними заняттями: консультації, надання інформації, в якій студенти можуть бути зацікавлені (про майбутні віртуальних події, про надходження нової інформації на сайті, створення навчальних спільнот і т. д.);
- розподіл інтерактивної діяльності в оптимальному співвідношенні з самостійною роботою студента [6].

Висновки і перспективи досліджень. Дистанційне навчання включає застосування різних педагогічних технологій у віртуальному середовищі, дозволяє подолати багато проблем традиційного навчання, максимально розширює аудиторію студентів, дає можливість задоволення індивідуальних освітніх потреб студента і реалізації його творчого потенціалу. Психолого-педагогічні особливості дистанційного навчання складаються з специфіки віртуального середовища, особливостей взаємодії в цьому середовищі і організації інформації в умовах віртуальної взаємодії. Ці особливості зумовлюють організацію даної форми навчання, які застосовуються засоби і методи, а також форми контролю та оціночну діяльність. В даний час інформаційні технології і віртуальне середовище ще не стали загальнокультурним практиками, але мають великий потенціал у розвитку освіти.

Список використаних джерел

1. Особливості дистанційного навчання [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://pidruchniki.com/1209061355085/pedagogika/osoblivosti_distantsynogo_navchannya.
2. Юнчик В. Л. Методичні особливості дистанційного навчання // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. — Випуск 7 (50), 2013.

3. Михалёва Г. В., Ромашова Т. В. Особенности дистанционного обучения в системе образования // Актуальные вопросы современной педагогики: материалы V Междунар. науч. конф. (г. Уфа, май 2014 г.). — Уфа: Лето, 2014. — С. 39—41.
4. Особенности дистанционного обучения [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://sociology.net.ru/communico/osobnosti-distantsionnogo-obucheniya/>.
5. Особенности, цели и задачи дистанционного образования [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://si-sv.com/publ/6-1-0-164>.
6. Психолого-педагогические особенности дистанционного обучения [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/psihologo-pedagogicheskie-osobnosti-distantsionnogo-obucheniya>.

References

1. Osoblyvosti dystantsiyono navchannya Features of distance learning] [Elektronnyy resurs]. — Rezhym dostupu: http://pidruchniki.com/1209061355085/pedagogika/osoblivosti_dystantsiyono_navchannya.
2. Yunchyk V. L. (2013) Metodichni osoblyvosti dystantsiyono navchannya [Methodical features of distance learning] Onovlennya zmistu, form ta metodiv navchannya i vykhovannya v zakladakh osvity: Zbirnyk naukovykh prats'. Naukovi zapysky Rivnens'koho derzhavnoho humanitarnoho universytetu. Vypusk 7 (50).
3. Mykhalova H. V., Romashova T. V. (2014) Osobnosty dystantsyonnoho obuchenyya v systeme obrazovanyya [Features of distance learning in the education system] Aktual'nye voprosy sovremennoy pedahohyky: materyaly V Mezhdunar. nauch. konf. (h. Ufa, may 2014 h.). Ufa. 39-41.
4. Osobnosty dystantsyonnoho obuchenyya [Features of distance learning] [Elektronnyy resurs]. — Rezhym dostupu: <http://sociology.net.ru/communico/osobnosti-distantsionnogo-obucheniya/>.
5. Osobnosty, tsely y zadachy dystantsyonnoho obrazovanyya [Features, goals and objectives of distance education] [Elektronnyy resurs]. — Rezhym dostupu: <http://si-sv.com/publ/6-1-0-164>.
6. Psykholoho-pedahohycheskye osobnosty dystantsyonnoho obuchenyya [Psychological and pedagogical features of distance learning] [Elektronnyy resurs]. — Rezhym dostupu: <https://cyberleninka.ru/article/n/psihologo-pedagogicheskie-osobnosti-distantsionnogo-obucheniya>.

Кучай А. Особенности дистанционного обучения в высшей школе

В статье освещаются особенности дистанционного обучения в высшей школе. Раскрыты цели дистанционного образования и основные принципы эффективного взаимодействия организации дистанционного обучения. Главной особенностью дистанционного обучения является его психологический аспект. Дистанционное обучение уместно как дополнительный вид образования, когда есть определенная база знаний, полученная студентом в очной форме, тогда у студента уже есть мотивация – повышение уровня квалификации для получения более высокооплачиваемой работы.

Ключевые слова: дистанционное обучение, студент, вузов.

Kuchay O. Features of distance training in high school

The article highlights the features of distance learning in higher education. The aims of distance education and the main principles of effective interaction of distance education organization are revealed. The main feature of distance learning is its psychological aspect. Distance learning is appropriate as an additional form of education, when there is a certain knowledge base, obtained by the student in full-time form, then the student already has a motivation – raising the level of qualification for higher paid work.

Distance learning involves the use of various pedagogical technologies in the virtual environment, allows you to overcome many problems of traditional education, maximizes the audience of students, provides the opportunity to meet the individual educational needs of the student and the realization of his creative potential. Psychological and pedagogical features of distance learning consist of the specifics of the virtual environment, the features of interaction in this environment and the organization of information in the conditions of virtual interaction. These peculiarities determine the organization of this form of training, the means and methods used, as well as the forms of control and evaluation activities. Currently, information technology and the virtual environment have not yet become common cultural practices, but have great potential in the development of education.

Key words: distance learning, education, student, university.

Стаття надійшла до редколегії 11.11.2017